

Wyrok z dnia 17 września 1997 r.

I PKN 273/97

Sformułowana w art. 8 KP klauzula zasad współżycia społecznego wyznacza granice, w ramach których dopuszczalne jest korzystanie z praw podmiotowych w stosunkach pracy. W konkretnej sytuacji faktycznej może się okazać, że korzystanie z tego prawa oznaczałoby naruszenie (wykroczenie poza granice) zasad współżycia społecznego.

Przewodniczący SSN: Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Andrzej Wasilewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 17 września 1997 r. sprawy z powództwa Józefa W. przeciwko Polskim Kolejom Państwowym-Oddziałowi Drogowemu w L. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 18 marca 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Józef W. zatrudniony jako toromistrz w sekcji drogowej w M. wniósł pozew przeciwko Polskim Kolejom Państwowym-Oddział Drogowy w L. o uznanie doręczonego mu w dniu 20 lutego 1996 r. trzymiesięcznego wypowiedzenia umowy o pracę ze skutkiem na dzień 31 maja 1996 r. za bezskuteczne, przywrócenie powoda do pracy na poprzednich warunkach oraz nakazanie stronie pozwanej zatrudnienia powoda na dotychczas zajmowanym stanowisku pracy do czasu uprawomocnienia się wyroku..W wypowiedzeniu umowy o pracę strona pozwana zarzuciła powodowi dokonanie w dniu 11 maja 1995 r. kradzieży 8 sztuk przekładników prądowych stanowiących własność ES L., czemu powód zaprzeczył wyjaśniając, że przekładniki te znalazł w pobliżu miejsca wykonywanej pracy. Powód zarzucił równocześnie, że strona pozwana dokonała wy-

powiedzenia z naruszeniem art. 38 § 3 KP. Powód jest bowiem członkiem zarządu organizacji związkowej, która nie wyraziła zgody na rozwiązanie z nim umowy o pracę, o czym wiedziała strona pozwana, a mimo to dokonała wypowiedzenia bez uprzedniego przedstawienia sprawy ogólnokrajowej organizacji związkowej. Powód podniósł ponadto, że w dniu 8 lipca 1996 r. wyrokiem Sądu Rejonowego umorzono zostało prowadzone przeciwko powodowi postępowanie karne w sprawie zarzucanej mu kradzieży w dniu 11 maja 1995 r. 8 sztuk przekładników prądowych [...]. W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o jego oddalenie.

Sąd Rejonowy w Legnicy-Wydział Pracy wyrokiem z dnia 30 października 1996 r. [...] przywrócił powoda do pracy u strony pozwanej na dotychczas zajmowanym stanowisku, nałożył na stronę pozwaną obowiązek dalszego zatrudnienia powoda do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy oraz zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda koszty postępowania. W uzasadnieniu wyroku Sąd stwierdził, że strona pozwana wprowadziła prawidłowo powiadomiła zakładową organizację związkową o zamiarze wypowiedzenia powodowi umowy o pracę z powodem (art. 38 § 1 KP). Jednak, mimo że Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” działająca w zakładzie pracodawcy uznała wypowiedzenie za nieuzasadnione i zgłosiła na piśmie umotywowane zastrzeżenia, strona pozwana dokonała wypowiedzenia bez uprzedniego przedstawienia sprawy właściwej ogólnopolskiej organizacji związkowej. W tej sytuacji Sąd na podstawie art. 45 § 1 KP ustalił, że wypowiedzenie powodowi umowy o pracę naruszyło przepisy o zasadach wypowiedzania umów o pracę. Sąd nie oceniał natomiast zasadności tego wypowiedzenia.

W apelacji od wyroku Sądu Rejonowego strona pozwana wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Strona pozwana zarzuciła, że podstawą wypowiedzenia powodowi umowy o pracę był fakt jego zatrzymania przy wypalaniu urządzeń miedzianych pochodzących z kradzieży i będących własnością PKP, co stwarzało uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa. W tej sytuacji strona pozwana uznała, że powód dokonując zarzucanego mu czynu nie powinien korzystać z przysługującej mu szczególnej ochrony prawnej, a dalsze jego zatrudnienie na PKP byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 8 KP). W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie, zarzucając, że powoływanie się przez stronę pozwaną na zasady współżycia społecznego (art. 8 KP) w sytuacji, w której

w oczywisty sposób naruszyła ona przepisy art. 38 § 3 KP oraz art. 32 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.), jest niedopuszczalne.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu [...] wyrokiem z dnia 18 marca 1997 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w Legnicy w ten sposób, że oddalił powództwo. W uzasadnieniu wyroku Sąd Wojewódzki stwierdził, że stosownie do postanowienia art. 11 KPC istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie mają ustalenia dokonane w prawomocnym wyroku sądu karnego z dnia 8 lipca 1996 r., w którym sąd karny przyjął, że oskarżony - powód dokonał zarzucanego mu czynu kradzieży przekładników prądowych z terenu PKP M., chociaż uznał równocześnie, że w aktualnym stanie prawnym czyn ten jest wykroczeniem i z tej przyczyny postępowanie karne w tej sprawie umorzył. Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Wojewódzki stanął na stanowisku, że wypowiedzenie powodowi umowy o pracę było zasadne. Równocześnie Sąd Wojewódzki w uzasadnieniu wyroku stwierdził, że: „w tym stanie faktycznym powód nie może korzystać z przysługującej mu ochrony prawnej wypowiedzenia umowy o pracę. Jest bowiem sprzeczne z zasadami współżycia społecznego udzielanie ochrony prawnej osobie uchybiającej prawu, popełniającej przestępstwo. Osoba taka nie może się skutecznie powoływać na okoliczności przemawiające za jej ochroną. Pracownik nie może skutecznie czynić zarzutu bezzasadnego wypowiedzenia umowy o pracę w sytuacji, gdy ciężące na nim obowiązki wykonywał niestaranie lub nieuczciwie. Ochrona prawna wynikająca z art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych nie ma zatem w tym przypadku zastosowania. Zastosowanie w tym i podobnych przypadkach ochrony prawnej wypowiedzenia umowy o pracę stworzyłoby sytuację: możliwość uniknięcia wypowiedzenia umowy o pracę, pomimo popełnienia przestępstwa w związku z wykonywaniem pracy, dzięki przynależności do organizacji związkowej i zajmowaniu w niej stosownego stanowiska.”

W kasacji od wyroku Sądu Wojewódzkiego powód wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji strony pozwanej. Kasacja zarzuca, że zaskarżony wyrok Sądu Wojewódzkiego w rażący sposób narusza przepisy art. 38 § 3 KP oraz art. 32 ustawy o związkach zawodowych przez błędne uznanie, że przepisy te nie mają zastosowania w sprawie powoda, mimo że jest on członkiem zarządu zakładowej organizacji związkowej. Tymczasem bez względu na podstawę faktyczną wypo-

wiedzenia, pozwany był zobowiązany przed dokonaniem wypowiedzenia umowy o pracę zachować tryb postępowania określony w art. 38 § 3 KP w związku z art. 32 ustawy o związkach zawodowych. Rażąco narusza prawo także błędna wykładnia art. 11 KPC i przyjęcie, że prawomocny wyrok sądu karnego umarzający postępowanie w sprawie może być potraktowany tak, jak „wyrok skazujący”, a jego ustalenia co do popełnienia przestępstwa także w tym wypadku wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Tymczasem związanie sądu cywilnego ustaleniami sądu karnego dotyczy, zgodnie z dyspozycją art. 11 KPC, wyłącznie „wyroku skazującego”, a nie obejmuje wyroków uniewinniających oraz orzeczeń umarzających postępowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do postanowienia art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234 ze zm.) w prawie pracy obowiązuje zasada, w myśl której pracodawca nie może bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej ani wypowiedzieć ani też rozwiązać stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem zarządu lub komisji rewizyjnej zakładowej organizacji związkowej w czasie trwania mandatu (tzn. pełnienia tej funkcji) oraz w okresie jednego roku po jego wygaśnięciu. Przepis ten stanowi w prawie polskim podstawę prawną tzw. szczególnej ochrony stosunku pracy działaczy związkowych i w tym zakresie winien być traktowany jako *lex specialis* względem wynikającego z art. 38 KP (*lex generalis*), tzn. powszechnego obowiązku współdziałania (konsultacji) pracodawcy z organami związku zawodowego w razie zamierzonego rozwiązania umowy o pracę zawartej na czas nie określony (por. także uchwałę pełnego składu Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 19 maja 1978 r., V PZP 6/77, OSNCP 1978 z. 8 poz. 127). Przy tym, jeżeli w konkretnej sytuacji faktycznej spełnione są przesłanki prawne uzasadniające stosowanie art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, to wyłączają one równoczesne stosowanie trybu postępowania określonego w art. 38 KP. Oznacza to, że w wypadku, gdy pracodawca zamierza wypowiedzieć zawartą na czas nie określony umowę o pracę z pracownikiem, który jest członkiem zarządu zakładowej organizacji związkowej, jest on *ex lege* obowiązany zwrócić się w trybie art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych o wyrażenie zgody na rozwiązanie stosunku pracy do

zarządu tej organizacji związkowej. Obowiązek ten ma charakter bezwzględny i jest realizowany wyłącznie w trybie określonym w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych. Dlatego w sytuacji, gdy zarząd zakładowej organizacji związkowej odmówi wyrażenia zgody na wypowiedzenie lub rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem będącym członkiem tego zarządu, nie jest prawnie dopuszczalne podjęcie przez pracodawcę dalszych czynności w tej sprawie w trybie odpowiedniego stosowania art. 38 § 3 KP, tzn. przedstawienie sprawy ogólnokrajowej organizacji związkowej w celu ewentualnego uzyskania jej zgody na wypowiedzenie (por.: wyrok Sądu Najwyższego z 24 września 1994 r., I PRN 58/94, OSNAPiUS 1995 nr 2 poz. 17). Stąd bezzasadny jest zarzut kasacji podniesiony przez powoda, jako członka zarządu zakładowej organizacji związkowej, że strona pozwana naruszyła przepis art. 38 § 3 KP, bowiem wobec braku zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej na wypowiedzenie mu umowy o pracę ciążył na niej obowiązek przedstawienia sprawy ogólnokrajowej organizacji związkowej.

Stosownie do wyrażonej w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych zasady szczególnej ochrony działaczy związkowych pracodawca nie może wypowiedzieć ani rozwiązać stosunku pracy z członkiem zarządu zakładowej organizacji związkowej bez zgody zarządu tej organizacji. Co więcej, w wypadku gdy zakładowa organizacja związkowa odmawia udzielenia zgody na rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem, odmowa taka w zasadzie nie podlega ocenie sądu pracy (por. uchwała Sądu Najwyższego z 11 września 1996 r., I PZP 19/96). Nie oznacza to jednak, że w danym wypadku wyłączona jest możliwość stosowania art. 8 KP. Bowiem z jednej strony, szczególna ochrona stosunku pracy działaczy związkowych nie jest celem samym w sobie i nie może być wykorzystywana w sposób dowolny, ale służyć powinna ochronie działaczy związkowych przed ponoszeniem ujemnych następstw z powodu wykonywanych przez nich funkcji związkowych (art. 32 w związku z art. 3 ustawy o związkach zawodowych). Natomiast z drugiej strony, w art. 8 KP sformułowana została ogólna dyrektywa interpretacyjna, która w celu unikania nadużyć prawa nakazuje oceniać wszelkie prawa i obowiązki pracowników i pracodawców (art. 8 w związku z art. 1 KP), w tym również uprawnienia członka zarządu zakładowej organizacji związkowej w zakresie szczególnej trwałości stosunku pracy, także z punktu widzenia przestrzegania zasad współżycia społecznego. Sformułowana w art. 8 KP klauzula zasad współżycia społecznego wyznacza bowiem granice, w ramach których dopuszczalne jest

korzystanie z praw podmiotowych w stosunkach pracy. Jakkolwiek więc określone podmiotowi formalnie przysługuje jakieś prawo w stosunkach pracy, to jednak w konkretnej sytuacji faktycznej może się okazać, że nie istnieje ono w sensie materialnym, bowiem w danym wypadku jego realizacja oznaczałaby naruszenie (wykroczenie poza granice) zasad współżycia społecznego. Dotyczy to w szczególności także sytuacji, gdy objęty szczególną ochroną stosunku pracy działacz związkowy, który rażąco naruszył swoje podstawowe obowiązki pracownicze, zamierza uniknąć konsekwencji swego nagannego postępowania, powołując się na brak zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej na rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem. W rozpoznawanej sprawie powód, który zatrudniony był przez stronę pozwaną - Polskie Koleje Państwowe-Oddział Drogowy w L. na stanowisku starszego toromistrza, dopuścił się zawłaszczenia 8 sztuk przekładników prądowych. Prowadzone w tej sprawie przeciwko powodowi postępowanie karne zostało wprawdzie umorzone i z tej przyczyny dokonane w jego toku ustalenia, jak trafnie zarzuca powód w kasacji, nie mogą być w niniejszym postępowaniu uznane za wiążące (art. 11 KPC *a contrario*). Tym niemniej, w toku postępowania dowodowego w niniejszej sprawie Sąd dokonał ustaleń, z których wynika, że powód nie tylko dopuścił się zawłaszczenia mienia należącego do strony pozwanej (ośmiu wyżej wspomnianych przekładników prądowych), ale także w rażący sposób naruszył ciężące na nim podstawowe obowiązki pracownicze, nie podejmując niezbędnych działań mających na celu zapobieżenie powstałemu zagrożeniu dla bezpieczeństwa ruchu kolejowego na powierzonym mu odcinku w wyniku zniszczenia lub kradzieży urządzeń trakcyjnych (art. 100 KP oraz § 14 rozporządzenia Rady Ministrów z 27 grudnia 1974 r. w sprawie praw i obowiązków pracowników kolejowych, jednolity tekst: Dz.U. 1993 r. Nr 98, poz. 449). Biorąc pod uwagę, że ciężkie naruszenie obowiązków pracowniczych jakich dopuścił się powód nie pozostaje w żadnym związku z faktem pełnienia przez niego funkcji członka zarządu zakładowej organizacji związkowej, powoływanie się w tym wypadku przez powoda na szczególną ochronę stosunku pracy wynikającą z art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych uznać należy za nadużycie prawa podmiotowego, które jest oczywiście sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz z zasadami współżycia społecznego (art. 8 KP).

W tej sytuacji Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² KPC orzekł jak w

sentencji.

